

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Росица Николова Дойновска

Ръководител катедра „Здравни грижи“, Факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“

Югозападен университет „Неофит Рилски“- гр. Благоевград

относно дисертационен труд на тема: **„Акушерски грижи за жени след раждането – подходи и възможности за оптимизиране ролята на акушерката“** за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“** по докторска програма: **„Управление на здравните грижи“**, професионално направление 7.4 Обществено здраве, област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт.

Автор: **Румяна Николова Лалева**

Научен ръководител: **доц. Валя Димитрова, д. оз.**

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със Заповед № Р-109-591/ 29.12.2021 г. на Ректора на МУ - Варна съм избрана за външен член на Научно жури по процедура за защита на посочения дисертационен труд. На първото заседание съм определена за изготвяне на рецензия. Представеният комплект материали на хартиен /електронен носител е подготвен старателно според изискванията на процедурата за придобиване на ОНС „доктор“ и в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България и Правилника на МУ Варна за неговото приложение. В обявения конкурс единствен кандидат е ас. Румяна Николова Лалева.

Асистент Румяна Николова Лалева е родена в гр. Каварна. Завършва Полувисш медицински институт в гр. Варна през 1990 г. по специалност „Акушерка“. През 2011 г. придобива висше образование на образователно квалификационна степен „Бакалавър“ по специалност „Управление на здравните грижи“ в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, а през 2012 г. завършва магистърска степен по същата специалност. В периода 2015 – 2018 г. е преподавател по практика в Катедра „Здравни грижи“, ФОЗ на МУ – Варна. През 2018 г. заема академичната длъжност „асистент“ в същата катедра, където работи и до момента.

Владее английски и руски езици.

Придобитите квалификации и преподавателски опит на асистент Лалева са предпоставка за професионалното ѝ развитие в докторска програма „Управление на здравните грижи“.

2. Актуалност на тематиката

Заглавието на дисертацията е ясно формулирано, в тясна връзка с докторската теза и има своята научна стойност. Разработената тема от ас. Р. Лалева е изключително актуална към настоящия момент, когато се търсят и анализират възможностите за автономна дейност на акушерските грижи в периода след раждането чрез домашни акушерски посещения, които са много съществени за нормално протичане на периода на пуерпериума.

В този смисъл дисертационният труд е посветен на важен проблем в извънболничната помощ – все още в недостатъчна степен използване на акушерските грижи за консултиране, обучение и информиране на бременните жени и в периода след раждане.

3. Познаване на проблема

Докторантката познава много добре проблема, който изследва. Тя преподава учебни дисциплини пряко свързани с изследвания проблем и има дългогодишен стаж като акушерка. Ас. Лалева е проучила и анализирала обстойно и детайлно значителен брой литературни източници, добри практики за следродилна грижа в редица европейски държави и ролята на акушерката в този период, както и законовата регламентация на акушерските грижи след раждане у нас.

Литературният обзор е следствие от задълбоченото анализиране на 178 литературни източника (101 на български език, 5 на руски език, 46 на английски език и 26 интернет източника), което е доказателство за добрата осведоменост на докторантката по разглежданата проблематика и надграждане на знанията ѝ по конкретната тема на дисертацията. По-голяма част от източниците са от последните 10 години и отговарят на изискването за съвременност и актуалност.

4. Методика на изследването

За постигане на целта и решаване на задачите на дисертационния труд авторката е използвала оригинален *собствен инструментариум на изследване*, съдържащ три въпросника, които са насочени към бременни жени, първораждащи и многораждащи жени и работещи акушерки. Разработената методика позволява постигане на поставената цел и решаване на изследователските задачи.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд напълно отговаря на изискванията за докторска дисертация и е представен в общ обем от 190 страници. В структурен аспект включва въведение, пет глави – литературен обзор, методика на проучването, собствени проучвания, резултати и обсъждане, експериментална програма, изводи, препоръки, приноси, библиография и 10 приложения. Данните от проучването са илюстрирани с 81 фигури и 15 таблици.

Авторефератът се състои от 80 страници, разработен е според изискванията, отразява точно целта, задачите на изследването, използваните материали и методи, обсъждане на получените резултати и направените изводи, постигнатите научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд.

В *уводната част*, докторантката убедително представя значимостта и актуалността на разработваната проблематика, мотивирала нейния избор и набелязва проблемите, които се изясняват в отделните глави на дисертацията.

Глава първа „Литературен обзор“ (42 стр.) представя достатъчно подробни теоретични данни за значимостта на избраната тема, добре структурирана е, аналитична и показва познаването ѝ от ас. Лалева. Направен е исторически преглед на развитието на професията „акушерка“, представени са съвременните разбирания за професията. Обстойно се разглеждат функциите на женската консултация и ролята на акушерката от нейното създаване до днес, анализирани са причините за липсата на регламент за пренатална и патронажна акушерска грижа, като една от основните функции на акушерката и изместване на тази дейност към общопрактикуващите лекари и специалистите по Акушерство и гинекология от извънболничната помощ. Анализът на част от нормативните документи, разгледани в тази глава, посочва сериозен дисбаланс между акушерските компетенции при нормален и патологичен пуерпериум и организацията на осъществяването им след изписването на родилата жена в дома. Докторантката представя утвърдената практика на патронжна акушерска грижа в редица европейски страни като възможност за индивидуална здравна грижа, положителни ефекти върху психичното здраве на родилите жени, оценка на здравните потребности, информация и обучение както на бременните, така и на родилите жени и техните семейства.

Глава втора „Методика на проучването“ (12 стр.) представя логично изведени цел, задачи и адекватно формулираните работни хипотези, обект, предмет, обхват на проучването (общо 672 респонденти), логически единици на изследването, признаци на

логическите единици, техническите единици включват пет родилни отделения и четири отделения за патологична бременност към лечебни заведения в градовете Варна, Шумен, Добрич и Търговище, собствено разработен инструментариум, включващ три въпросника, съответно за бременни и първораждащи, за многораждали, за акушерки, методи за проучването, етапите на проучването и описание на експеримента.

Целта на предложениия труд е формулирана ясно и точно, като за нейното изпълнение са предвидени за решаване 10 задачи. Изследователските методи са описани подробно, а основният инструментариум съответства изцяло на общата концепция на изследването.

Глава трета „Собствени проучвания, резултати и обсъждане“ представлява най-съществената част на дисертационния труд. Тя е в обем от 64 страници. Проведено е собствено проучване, като са обхванати общо 672 лица – бременни, първораждащи, многораждали, акушерки, работеща в акушеро-гинекологични сектори с бременни и родили жени. Събраната информация е достатъчна по обем, за да се получат надеждни резултати. Те са умело анализирани и интерпретирани от докторантката.

Задълбочено, обстойно и целенасочено са проучени здравните потребности на значителна част от бременните и родилите жени в посочените градове за периода септември 2020 г. – февруари 2021 г. Направен е задълбочен анализ на изследваните групи, чрез разработения от ас. Лалева инструментариум, по отношение мнението, очакванията и нагласите на бременните жени и първораждащите относно акушерските грижи след раждане у дома (анкетна карта №1); мнението на родилките, свързано със следродилния период на предишното им раждане, потребностите и проекцията на потенциални проблемите във връзка с предстоящото раждане, с оглед уточняване на средства и начини за справяне у дома (анкетна карта №2). Чрез анкетна карта №3 се проучва и анализира позицията, свързана с нагласите и ролята на акушерката за прилагане на извънболнична грижа за родили жени.

Данните от обширното емпирично проучване логично потвърждават работните хипотези: липса на акушерско наблюдение на жените след раждане в извънболничната помощ, дефицити по отношение на грижите и обучение на родилите жени след изписването от родилно отделение, необходимост от допълнително обучение за отглеждане на новороденото и грижите за възстановяване след раждането, недостатъчно използване на знанията и уменията на акушерките за консултиране и обучение на пациентите като част от екипа на женската консултация, липса на регламент на домашния патронаж от акушерка, проблеми в психоемоционални промени в

пуерпериума, недостатъчни или липсващи знания за справяне с възникнали проблеми в след родилния период и необходимост от реорганизация на акушерските грижи в пуерпериума.

Глава четвърта представя резултатите от експерименталната програма „Акушерките в подкрепа на майчинството“ (25 стр.). Програмата е проведена по модела на проспективно проучване и обхваща сто родили жени, разпределени в експериментална и контролна група, попълнили Информирано съгласие за участие, както и действащи акушерки. Спазени са всички препоръки относно етичната страна на научните изследвания. Програмата е разработена от докторантката, специално за целта на дисертацията, и включва акушерска документация: Карта за планиране на акушерските грижи, План за наблюдение на родилата жена, Супервизия за интервенция по програмата. Разработената документация посочва задълбоченото познаване на проблема – необходимост от акушерски грижи в пуерпериума, обучение и помощ на жените и техните семейства, грижа за емоционалната стабилност. Изследвано е нивото на стрес на двете групи жени чрез стандартен тест на тревожност на Zung, който доказва необходимостта от професионална помощ при всяка една от изследваните жени. След приключване на програмата данните доказват, че съществува разлика в нивата на тревожност при двете групи, като тя се увеличава на по-късен етап, съвпадащ с периода след изписване от родилното отделение. Резултатите показват, че повече от половината жени посочват необходимост от възстановяване на патронажната акушерска грижа. Получените резултати, от отговорите на акушерките, провокират разработването на курс за следдипломно обучение „Акушерски грижи в пуерпериума“. Предложеният курс включва два модула - теоретичен и практически и със сигурност ще допринесе за надграждане на знанията и практическите умения особено на акушерките с по-малък практически опит в областта на патронажната грижа. Включените теми са на основата на заявените и необходими акушерски грижи от проведеното проучване.

Глава пета „Изводи, препоръки, приноси“ е резултат от проведеното проучване, получените резултати и тяхната интерпретация.

Заслужава да бъдат отбелязани следните по-значими приноси на дисертационния труд:

1. С теоретико - познавателен характер :

- ✓ Проучени са медико-социалните аспекти на акушерските грижи след раждането и компетентностите на акушерките за прилагането им чрез патронажни грижи.

- ✓ Предложена е собствено разработена акушерска документация за осъществяване на акушерски грижи в пуерпериума.
2. С практико-приложен характер:
- ✓ Разработен и апробиран е Модел за патронажни грижи за жени след раждане, който гарантира определяне на потребностите на жените, планиране на акушерските грижи в домашни условия и повишаване качеството на живот на родилите жени.

На база на проучването обективно е оценена ролята на акушерката в осъществяване на патронажната грижа. Настоящото проучване има практико-приложна стойност и може да служи като база за нови научни изследвания и разработки, свързани със законово регламентираните функции на акушерката и установения дисбаланс при практическото им прилагане. Приемам направените препоръки от ас. Лалева към съответните институции.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантката е представила четири пълнотекстови публикации, свързани с дисертационния труд – три на български език и една на руски език. Две са публикувани в научни списания и две в сборници от международни конференции. В четирите публикации докторантката е първи автор. Броят и качеството на публикациите в голяма степен отразяват постигнатите резултати в дисертационното изследване. Представените публикации са достатъчни по обем и са в тематичните направления на научната област.

Дисертационният труд и приносите в него са резултат от дългогодишната работа и научните търсения на докторантката, поради което считам, че в голяма степен те са лично нейно дело.

7. Автореферат

Авторефератът напълно съответства на съдържанието и структурата на дисертацията и подчертава най-значимите ѝ приносни аспекти.

8. Критични забележки и препоръки

Бележките са от редакционен и съдържателен характер - на титулната страница на автореферата е изписано „...за присъждане на образователна степен „Доктор““, а трябва да е „и научна“. Има разминаване в изписването на заглавията в главите на дисертацията и автореферата. Смятам, че всяка глава в дисертацията трябва да завършва с изводи, които са конкретни и дават по-добра представа за постигнатите резултати.

Препоръки:

1. Да се популяризират авторските разработки за домашните акушерски грижи сред колеги от професионалното направление.
2. Да увеличи публикациите в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение следва да отбележа, че представеният дисертационен труд има необходимите качества и ще допринесе за позитивна промяна на възможностите за законово регламентиране и въвеждане на патронажна акушерска грижа. Той се отличава с редица достойнства в теоретичен и експериментално-приложен план. Авторката постига целите си и представя убедителни резултати в потвърждение на изследователската хипотеза.

Считам, че дисертационният труд на асистент Румяна Николова Лалева напълно отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на МУ - Варна.

Изложеното по-горе ми дава основание да дам убедено своя положителен вот и да предложа на Уважаемото научно жури да присъди на асистент Румяна Николова Лалева образователната и научна степен „Доктор“ по докторска програма „Управление на здравните грижи“.

21. 01. 2022 г.
гр. Благоевград

Изготвил рецензията:

/доц. д-р Р. Дойновска/